

Een nieuwe tijd! Wederopbouw in de Achterhoek

De wederopbouwwijk op de toekomst voorbereiden

Elf gemeenten in de Achterhoek werken samen met woningcorporaties, bedrijven, scholen en historische en culturele instellingen aan onder meer verduurzaming van de regio en het opknappen en vergroenen van wederopbouwwijken. Het erfgoed uit de wederopbouwperiode dient daarbij als inspiratie. Het project draagt tevens bij aan het werken volgens de nieuwe Omgevingswet in de Achterhoekse gemeenten.

Het project 'Een nieuwe tijd! Wederopbouw in de Achterhoek' is ontstaan uit een bestaand samenwerkingsverband op het gebied van erfgoed van elf gemeenten in de Achterhoek. In 2018 ontstaat het idee om vanuit erfgoed een brug te slaan naar de opgaven van nu. Opgaven waar deze gemeenten zich op dat moment mee bezig houden spelen namelijk vooral in het erfgoed uit de wederopbouwperiode. De aanpak daarvan verloopt aanvankelijk moeizaam. Zo is er weinig draagvlak voor investeren in de na oorlogse gebouwde omgeving. Architectuur uit de wederopbouw wordt over het algemeen niet erg gewaardeerd. Intussen staat de leefbaarheid in de wijken onder druk omdat de oorspronkelijke kwaliteiten van sociale samenhang, groen, licht, lucht en ruimte niet meer zichtbaar zijn. De noodzaak van een wijkaanpak raakt ook aan een andere opgave: verduurzaming. De gebouwde omgeving uit de wederopbouwperiode is na meer dan een halve eeuw toe aan een duurzame opknappbeurt. Omdat een derde van de woningvoorraad uit de jaren 1940-1965 stamt, vragen met name energietransitie en klimaatadaptatie met voorrang om aandacht. De opgaven in de na oorlogse wijken moeten integraal worden aangepakt, zoals de Omgevingswet dat voorschrijft. De invoering hiervan vraagt om verandering van de gangbare werkwijze op het gemeentehuis. Veel wederopbouwwijken in de Achterhoek stonden bijvoorbeeld al op de lijst om aangepakt te worden en allerlei beleidsambtenaren waren daarbij betrokken, maar het was niet vanzelfsprekend dat het beleidsveld erfgoed ook betrokken was bij verduurzaming en wijkaanpak van de wederopbouwwijk.

Draagvlak en begrip

De gemeenten schakelden het Gelders Genootschap in om een project te starten waarbij het erfgoed geen doel op zich is, maar een middel om meerdere doelen te bereiken: integrale samenwerking binnen de Omgevingswet, het kweken van draagvlak en

begrip, ontwikkelen van een wijkaanpak en vormgeven aan duurzaamheid. Het Gelders Genootschap ontwikkelde het project Een nieuwe tijd! Wederopbouw voor de Achterhoek. Het project legt verbindingen tussen de opgaven toen en nu, tussen gemeenten en corporaties, tussen klimaatgoeroe en erfgoedliefhebber en tussen inwoner en bestuurder. Aan de hand van het verhaal van de wederopbouwperiode in de Achterhoek worden bewoners en partijen geïnformeerd en wordt betrokkenheid gecreëerd. Bewoners en bestuurders worden vervolgens gestimuleerd zelf aan de slag gaan met de huidige opgaven. Ter illustratie is er een parallel te leggen tussen de huidige energietransitie en die uit de jaren vijftig – destijds gingen we over op het gasnet, nu moeten we juist van het gas af.

Achterhoekse verhalen

Naast allerlei afzonderlijke projecten bestaat Een nieuwe tijd! uit het opzetten van een structuur waarin kennis en ervaring worden uitgewisseld. Niet alleen het beleidsveld erfgoed van de diverse gemeenten wordt in deze kennisstructuur betrokken, maar bijvoorbeeld ook ruimtelijke ordening, en duurzaamheid. De gemeenten organiseren hiervoor kennisdagen waarop onder meer actuele casussen worden besproken met collega's uit de deelnemende gemeenten. Zo wordt er gewerkt aan het doel 'Omgevingswet'.

Voor het doel 'draagvlak en begrip' zijn er twee deelprojecten opgezet: Canon van de wederopbouw en Ruwe Diamanten. Voor de Canon hebben vrijwilligers in de hele Achterhoek verhalen opgehaald die schrijfster Annegreet van Bergen verwerkt. Deze Canon verschijnt dit najaar. Ruwe Diamanten is een verkiezing waarbij inwoners en bestuurders de mooiste wederopbouwarchitectuur in de regio en hun woonplaats selecteren. De bedoeling is om hiermee op een laagdrempelige manier bij meerdere doelgroepen meer begrip te kweken voor de eigen leefomgeving.

Oorspronkelijke groenstructuur

De doelen 'wijkaanpak' en 'duurzaamheid' hebben een sterke onderlinge samenhang. Deze komen tot uiting in drie deelprojecten. Zo verschijnt dit najaar het magazine *Lessen uit de wederopbouw*. Hierin staan de

projecten en de wijkaanpak van verschillende corporaties en gemeenten in de Achterhoek centraal. Tevens is er een link tussen het verleden en het heden: wat kunnen wij nu met de kwaliteiten van toen? Zo heeft in de aanloop naar dit magazine een corporatie besloten om wel te slopen, maar bij nieuwbouw de oorspronkelijke stedenbouwkundige structuur te handhaven. Het magazine biedt inspiratie voor het andere deelproject: Groen en de wederopbouwwijk. In dit deelproject gaat een ontwerpteam samen met de gemeente, corporatie en bewoners van een wijk aan de slag om op basis van de oorspronkelijke groenstructuur, de wijk mooier, groener en klimaatadaptief te maken.

Alle deelprojecten komen samen in de 'SRV-wagen'. In dit rijdende platform zullen niet alleen de resultaten van de deelprojecten te zien zijn, maar wordt samengewerkt met allerlei partijen in de Achterhoek. Bewoners en bestuurders kunnen bij de wagen met elkaar in gesprek en leren hoe zij hun huis kunnen verduurzamen. Doordat de SRV-wagen overall kan komen verbindt deze de hele Achterhoek: doelgroepen, deelprojecten, verleden, heden en toekomst en elf gemeenten.

Bestaand overleg

Hoewel het met Een nieuwe tijd! gelukt is om met het thema wederopbouw een aantal bredere en actuele thema's onder de aandacht te brengen en inwoners en bestuurders hierbij te betrekken, is het nu zaak om deze samenwerking en integrale aanpak vast te houden. De regionale samenwerking die er al was en nu door het project uitgebreid wordt, biedt daarvoor een sterke basis.

Door gebruik te maken van bestaande structuren zoals de Regiodeal, het Cultuur- en Erfgoedpact, de Achterhoekse Groene Energiemaatschappij (Agem), de plaatselijke comités van Open Monumentendag en een beroep te doen op de gedeelde Achterhoekse identiteit, kunnen er tevens nieuwe verbindingen gelegd worden. Het is daarbij belangrijk dat alle al deelnemende partijen aangehaakt blijven. Dit vraagt om een intensieve begeleiding, het liefst door een externe partij die voldoende afstand heeft tot de gebruikelijke structuren en werkzaamheden.

Methodiek

Rond de projecten zal er in samenwerking met de Erfgoed Deal een methodiek worden ontwikkeld voor het opzetten van een participatieproces voor vergelijkbare projecten in woonwijken uit de wederopbouwperiode. Zo'n methodiek kan andere gemeenten of regio's helpen die net als de Achterhoek voor de opgave van een integrale wijkaanpak staan waarbij draagvlak, participatie en duurzaamheid van belang zijn. Want met de opgave van de energietransitie bouwen we nu, net als tijdens de wederopbouw, samen aan een nieuwe tijd.

Werner Weijkamp en Joanne te Winkel zijn beiden werkzaam als adviseur erfgoed bij het Gelders Genootschap en vormen samen het programmabureau van 'Een nieuwe tijd! Wederopbouw in de Achterhoek'.

De Julianawijk in Didam is een typische wederopbouwwijk waar de corporatie de woningen heeft verduurzaamd. | Foto Joanne te Winkel

Bijzondere architectuur uit de wederopbouwperiode in Doesburg. Deze appartementen werden gebouwd in opdracht van een blikfabriek uit Amsterdam die in de hanzestad uitbreidde. | Foto Marleen Hoftijzer

